

Prof. zw. dr hab. Ewa Filipiak

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Recenzja

uzasadniająca nadanie dr. Janowi Amosowi Jelinkowi

**stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w
dyscyplinie pedagogika**

na podstawie osiągnięć i dorobku naukowego wskazanych we wniosku

**[Przewód prowadzony przez Radę Dyscypliny *Pedagogika Akademii Pedagogiki
Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie*]**

Kierując się zapisami art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2020 roku, poz. 85, z późn. zm.) przedstawiam ocenę dotyczącą tego, czy przedłożona przez Habilitanta dokumentacja osiągnięć i dorobku naukowego uzasadniają nadanie Mu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. W recenzji przedstawię krótką prezentację sylwetki naukowej Habilitanta, następnie argumenty uzasadniające, że wskazane we wniosku osiągnięcie naukowe jakim jest autorska monografia *Dziecięca astronomia. Intuicje i zarysy pojęć astronomicznych: mity, wyniki badań i wnioski pedagogiczne* oraz towarzyszące mu artykuły naukowe spełniają wymóg „osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej” (pedagogiki, pedagogiki wczesnoszkolnej, pedagogiki przedszkolnej), a udokumentowany we wniosku pozostały dorobek naukowy Habilitanta pozwala uznać jego aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną za spełniającą wymogi Ustawy.

1. Droga naukowa: podstawowe informacje o wykształceniu i zatrudnieniu kandydata

Dr Jan Amos Jelinek jest absolwentem Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie, gdzie w **2004** roku uzyskał tytuł zawodowy (licencjat) na kierunku pedagogika w zakresie pedagogiki szkolnej i korekcyjnej. Studia magisterskie w zakresie pedagogiki ukończył w **2007** roku na Wydziale Nauk Pedagogicznych Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie.

Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskał 6 lat później, w **2013** roku na podstawie rozprawy pt. „*Jak dzieci uczą się matematyki korzystając z komputerowych programów multimedialnych*”, napisanej pod opieką naukową prof. zw. dr hab. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej.

Zawodowo od początku swojej kariery naukowej, tj. od **2008** roku, związany jest z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, gdzie zatrudniony jest na stanowisku adiunkta w Instytucie Wspomagania Rozwoju Człowieka i Edukacji, w Katedrze Pedagogiki Małego Dziecka.

Oprócz tego doświadczenie zawodowe w zakresie dydaktyki szkoły wyższej dopełniał podejmując pracę w Akademii Ignatianum w Krakowie (kontrakt dwuletni, 2015-2017) oraz w Wyższej Szkole Handlowej w Radomiu.

W **2020** roku złożył wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika wskazując Radę Dyscypliny Pedagogika Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie jako jednostkę do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego.

2. Ocena najważniejszego osiągnięcia naukowego (art. 219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U z 2020 r. poz. 85 z późn. Zm)

Dr Jan Amos Jelinek jako najważniejsze osiągnięcie naukowe będące podstawą Jego wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika wskazał autorską monografię *Dziecięca astronomia. Intuicje i zarysy pojęć astronomicznych: mity, wyniki badań i wnioski pedagogiczne*. Recenzentami tej monografii są prof. dr hab. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska oraz prof. dr hab. Jerzy M. Kreiner. Monografia licząca 355 stron została wydana w Warszawie, w Wydawnictwie Akademii Pedagogiki Specjalnej.

Oceny monografii habilitacyjnej dokonam w kontekście spełnienia kryterium, jakie stawia się monografiom naukowym, w szczególności zwrócę uwagę na:

(1) „**problem**, który napędza narrację” (zwrot J.S.Brunera) zawartą w monografii, tzn. wagę podjętego problemu, jego znaczenie dla rozwoju dyscypliny w której podejmuje badania Habilitant (pedagogika/pedagogika wczesnoszkolna/pedagogika przedszkolna), a także czy jest to rozwiązanie nowego i oryginalnego problemu;

(2) **poziom teorii**: założeń i konstruktów teoretycznych; zwrócę uwagę na wybór teorii, który implikuje wybór podejścia badawczego, definiowanie kluczowych kategorii i zbudowanie systemu relacji między nimi;

(3) **poziom empirii**: wybór planu i strategii badań, wybór i konstrukcję narzędzi, przemyślenie warunków organizacji badań; ustosunkowanie się do dylematu czy metody badań wybrane przez Habilitanta do opracowania problemu zapewniły wysoką jakość i wiarygodność wyników badań;

(4) **poziom formy opracowania**, w tym: aparat naukowy Habilitanta, analizę wykazu publikacji i źródeł z jakich skorzystał budując pole teoretyczne, sposób korzystania z tych źródeł oraz strukturę monografii,

(5) w **konkluzji** przedstawię ogólną ocenę projektu badawczego, w szczególności jego oryginalność, wartość, spełnienie ustawowego kryterium tzn. czy monografia i towarzyszące jej artykuły naukowe są dowodem „znacznego wkładu” kandydata do stopnia naukowego w rozwój dyscypliny.

„**Problem**, który napędza narrację” Habilitanta w monografii naukowej jest niewątpliwie oryginalny i wciąż mało rozpoznany w dyskursie pedagogicznym i badaniach realizowanych w Polsce. Przedmiotem zainteresowań i penetracji badawczych dr. J. A. Jelinka jest dziecięca wiedza astronomiczna, w szczególności intuicje i zarysy pojęć astronomicznych dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Habilitanta interesuje **proces** konstruowania wiedzy astronomicznej przez dzieci, przechodzenie z intuicji do zarysów pojęć, **transformacja** dziecięcych przekonań, **źródła** tych intuicji i zarysów pojęć, **dziecięce rozumienie** zjawisk astronomicznych oraz **kulturowy kontekst** wytwarzania tej wiedzy (w projekcie badawczym uwzględniono analizę porównawczą modeli intuicji i zarysów pojęć astronomicznych dzieci polskich i modeli, które ujawniły badania prowadzone przez badaczy amerykańskich i indyjskich).

Podjęty przez Habilitanta problem wpisuje się w szerszą problematykę prowadzonych współcześnie badań ukierunkowanych na poznawanie świata i budowanie wiedzy o świecie przez dzieci, badań dziecięcych teorii umysłu. Ten nurt badań w Polsce reprezentowany jest m.in. przez M. Białecką-Pikul (badania i opis dziecięcej reprezentacji stanów mentalnych, narodziny i rozwój refleksji nad myśleniem), J. Smogorzewską (środowisko szkolne a rozwój dziecięcej teorii umysłu u dzieci w młodszym wieku szkolnym), K. Stemplewską –Żakowicz (teorie dyskursywnego umysłu i dialogowego JA), E. Gruszczyk-Kolczyńską (wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci), D. Klus-Stańską (konstruowanie wiedzy w szkole, szkolne bariery i ograniczenia rozwoju).

Jak pokazał dr J.A.Jelinek poddając krytycznej analizie źródła, badania nad dziecięcą wiedzą o obiektach i zjawiskach astronomicznych, dziecięce rozumienie zjawisk astronomicznych w Polsce do tej pory nie było rozpoznane. Niewielki wycinek badań można wskazać w projektach badawczych prowadzonych przez B. Korzeniowskiego, M. Lelonka czy D.Al - Khamisy. W szczególności nieobecne w tym obszarze są badania z zaangażowanym, partycypacyjnym udziałem dzieci. W świecie takie projekty są realizowane. Stały się one inspiracją dla Habilitanta, wytyczyły tropy teoretyczne i metodologiczne

Ogólnie można stwierdzić, że projekt badań dotyczy obszaru słabo eksplorowanego i zaniedbanego, wciąż mało rozpoznanego w Polsce.

Poziom Teorii

W każdym projekcie badawczym, a w szczególności w przypadku projektu prowadzonego w podejściu jakościowym, ważne jest zbudowanie krytycznej przestrzeni teoretycznej, dającej możliwość przeprowadzenia wnioskowania, krytycznej dyskusji, analizy i interpretacji zebranego materiału empirycznego. Wiedza teoretyczna zgromadzona wokół problemu ukierunkowuje badania empiryczne, pozwala przyjąć założenia, ustalić „filtry interpretacji”. Warto się przyjrzeć zatem jakie teorie wybrał Habilitant i w jaki sposób poddał je analizie.

Dr J.A. Jelinek ważniejsze ustalenia i złożenia badawcze wyprowadza z teorii konstruktywizmu rozwojowo-poznawczego J.P.Piageta, konstruktywizmu społeczno-kulturowego L.S.Wygotskiego oraz teorii rozwoju poznawczego S.Szumana. W rozdziale 3 pt. „*Co wiadomo o możliwościach i ograniczeniach umysłowych dzieci, które mogą utrudniać kształtowanie wiedzy astronomicznej: ważniejsze ustalenia psychologiczne i pedagogiczne* (Jelinek, 2020, s.94-122) oprócz wskazanych teorii pojawia się także odniesienie do teorii J.S.Brunera. W rozdziale tym zaprezentowane zostały także współczesne poglądy psychologów i pedagogów dotyczące procesu rozwijania intuicji i tworzenia przez dzieci zarysów pojęć dotyczących kosmosu. Wybór tych teorii uważam za zasadny i przemyślany. Wybór podejścia badawczego (interpretatywnego, jakościowego) kieruje Habilitanta w stronę dyskursu konstruktywistycznego. W budowaniu pola teoretycznego, tak istotnego dla dyskusji i interpretacji materiału empirycznego, zabrakło bardzo ważnych pozycji, które wzmocniłyby dyskurs Habilitanta, w szczególności prac związanych z kluczowymi kategoriami jakimi są wiedza i sposoby jej konstruowania. Mam na myśli prace D.Klus-Stańskiej *Konstruowanie wiedzy w szkole* (i późniejsze) oraz Stemplewskiej-Żakowicz *Osobiste doświadczenie a przekaz społeczny. O dwóch czynnikach rozwoju poznawczego* (1996) oraz publikacje S. Dylaka i D.B. Gołębnik dotyczące założeń konstruktywizmu. Zabrakło także krytycznej analizy badań zrealizowanych w Polsce (projekty badawcze) osadzonych w paradygmacie konstruktywistyczno - interpretatywnym a ukierunkowanych na poznanie właściwości procesu konstruowania wiedzy dzieci w wieku wczesnoszkolnym i stosowanych strategii w różnych obszarach. Są to m.in. prace M. Kin-Wiśniewskiej (obszar języka), A. Kalinowskiej i M. Dąbrowskiego (obszar wiedzy matematycznej), E.Rybskiej (obszar przyrody), E. Filipiak (myślenia teoretycznego), A. Nowak-Łojewskiej (wiedzy społecznej). W pracach tych pojawiają się także wnioski dotyczące merytorycznego (nie) przygotowania nauczycieli do konstruowania wiedzy dziecka (m.in. por. Klus-Stańska, Kalinowska, Filipiak). Analiza źródeł prezentujących wnioski z dotychczas zrealizowanych badań w paradygmacie konstruktywistycznym wzmocniłyby argument Habilitanta, iż w obszarze konstruowania wiedzy astronomicznej takie badania jeszcze nie zostały zrealizowane. Poza tym publikacje D. Klus-Stańskiej (niekwestionowanego autorytetu, badaczki konstruowania wiedzy dziecka, barier, ograniczeń) pozwoliłyby Habilitantowi uporządkować ogólne założenia dotyczące rozumienia wiedzy i procedur jej nabywania czego zabrakło mi w tej części monografii. Praca K. Stemplewskiej- Żakowicz natomiast pozwoliłaby dostrzec subtelne różnice i zbudować przestrzeń rozumienia teorii L.S. Wygotskiego, J.P. Piageta i J.S.Brunera. Odnosząc się do krytycznej analizy źródeł nieobecnych w polu teoretycznym wskazałabym jeszcze pracę D. Wooda *Jak dzieci uczą się i myślą*, a także liczne artykuły R.H. Schaffera (do którego koncepcji co prawda odwołuje się Habilitant ale wybiera inne wątki i argumenty) związane z kategoria Epizodów Wspólnego Zaangażowania, ze względu na projektowaną sytuacją badawczą.

Satysfakcjonujące są penetracje Habilitanta dotyczące teorii Piageta. Teoria rozwoju poznawczego J.P.Piageta zmieniła sposób postrzegania dziecięcego myślenia o świecie. Habilitant poddaje krytycznej analizie prace Piageta i formułuje ustalenia dotyczące dziecięcego rozumowania, specyfiki myślenia i uczenia się dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym. Tezy te odnosi do rozumowania i kształtowania wiedzy astronomicznej

dzieci. Inspiracją dla Jego ustaleń są liczne prace Piageta, w szczególności praca *Jak sobie dziecko świat wyobraża*. Krytyczna analiza tych źródeł pozwoliła dr. Jelinekowi na przedstawienie złożoności i wielowymiarowości dziecięcego myślenia, z uwzględnieniem istotnych cech wskazanych przez Piageta, takich jak realizm, animizm, artyficyjizm, magia. To z kolei pozwoliło przyjąć filtr interpretacji dla projektowanych badań, śledzenia zmian rozwojowych zachodzących w każdym z wymiarów w pojmowaniu świata przez dzieci, monitorowania i interpretowania rozwoju myślenia dziecka o problemie (astronomicznym) jako procesie powolnej transformacji dziecięcych przekonań. Prace Piageta pozwoliły Habilitantowi także poszukiwać odpowiedzi na pytania jakie wysiłki czyni dziecko aby zrozumieć świat który je otacza, jaka jest w tym procesie rola dorosłych (katalizatorów dziecięcego rozumienia), dlaczego ważny jest sposób zadawania pytań, czy też zwrócić uwagę na własną aktywność dziecka w procesie poznawania i konstruowania wiedzy. Uzupełnieniem rozważań w tym obszarze są prace S. Szumana. Dr J.A. Jelinek wyłącza z tej teorii kategorię działania i jego rolę w rozwoju umysłowym dziecka oraz stanowisko S.Szumana dotyczące pytań dziecięcych. Z rozważań tych wyodrębnia rolę dorosłego jako interpretatora znaczeń dziecka, zaangażowanego uczestnika budowania rozumienia dziecka. Szkoda, że problem dorosłego nie został przedstawiony w osobnym rozdziale. Jest on kluczowy w budowaniu wiedzy w dyskursie konstruktywistycznym, a w szczególności w podejściu społeczno-kulturowym reprezentowanym przez L.S.Wygotskiego czy J.S.Brunera. Tym niemniej doceniam krytyczne skorzystanie przez Habilitanta ze źródeł autorstwa S. Szumana. Kategoria działania poznawczego mogła być pogłębiona.

Niedosyt a nawet niepokój poznawczy wzbudził we mnie rozdział 3.2 pt *Społeczny kontekst budowania dziecięcej wiedzy astronomicznej – w perspektywie ustaleń Lwa S.Wygotskiego*. W tytule został zasygnalizowany bardzo ważny problem – **społeczny kontekst budowania wiedzy**, filtr interpretacji teorii Wygotskiego, znaczący kontekst realizacji projektu badań Habilitanta. Niestety zapowiedziany problem nie został pogłębiony. Teoria L.S. Wygotskiego została odczytana bardzo powierzchownie. Dr J.A. Jelinek podejmuje co prawda problem pojęć spontanicznych i naukowych w rozumieniu Wygotskiego, niestety wiele istotnych tez, które mógł w oparciu o oryginalne rozważania Wygotskiego sformułować nie zostały odpowiednio wyartykułowane. Brakuje rozróżnienia drogi konstruowania wiedzy teoretycznej i empirycznej oraz czynności towarzyszących myśleniu teoretycznemu i praktycznemu. To kontekst rozważań dla kluczowych kategorii badawczych Habilitanta (por. Filipiak 2015, 2018, 2019). W konkluzji rozdziału brakuje mi wyodrębnienia stanowiska wobec drogi kształtowania pojęć i konstruowania wiedzy w ujęciu Piageta, Wygotskiego i Brunera (por. Stemplewska-Żakowicz, 1996). Najwięcej kontrowersji wzbudził jednak fragment tekstu w którym dr J.A. Jelinek przedstawia „**strefę oddalonego rozwoju**” (!) i odsyła do źródła: L.S.Wygotski *Wybrane prace psychologiczne* (Jelinek, 2020, s. 105). W żadnej znanej mi pracy Wygotskiego, publikowanej w oryginale w języku rosyjskim, ani tłumaczonej na język polski czy angielski nie pojawia się kategoria: *strefa oddalonego rozwoju*! Wygotski jest twórcą dwóch oryginalnych i znaczących w swych implikacjach metodologicznych i edukacyjnych kategorii: strefy aktualnego rozwoju i strefy najbliższego rozwoju (*zone of proximal development*; *зона ближайшего развития*). Wprowadzając strefę najbliższego rozwoju Wygotski stworzył przestrzeń dla „pożyczenia”

przez dziecko dojrzałszej świadomości nauczyciela, co zaowocowało stworzeniu przez Dawidowa koncepcji nauczania rozwijającego. W oryginalnej koncepcji Wygotskiego znacząca jest rola dorosłego, mediatora, interpretatora znaczeń, którego nie uwzględnił Piaget kierując uwagę przede wszystkim na aktywność własną dziecka. Strefa najbliższego rozwoju dziecka i rola interakcji społecznej nauczyciel-uczeń, wspólnej aktywności jest ważna w perspektywie kształtowania pojęć naukowych i konstruowania wiedzy teoretycznej. To według mnie najślabszy rozdział w monografii.

Niedosyt, który wynika z penetracji koncepcji społeczno-kulturowych Wygotskiego i Brunera nieco złagodził przegląd badań i związanych z tym stanowisk współczesnych psychologów i pedagogów prezentowany w rozdziale 3.3. Jest to interesujący rozdział, wartościowy dla badaczy, pedagogów, refleksyjnych badaczy zaangażowanych w prowadzenie badań z partycypacyjnym udziałem dzieci. Habilitant przedstawia między innymi (1) teorię systemu ram M. Minsky'ego, nawiązującą konceptualnie do tezy Wygotskiego rozróżnienia pojęć spontanicznych i naukowych (2) konstruktywistyczną koncepcję badań S.Carey poznawania świata przez dzieci (dziecięce intuicje i zarysy pojęć w zakresie fizyki, psychologii, astronomii, (3) podejście A.Gopnik (4) koncepcję badań A. diSessa *Knowledge in Pieces Theory; p-prims* S.V Pagniotakio. Wszystkie przedstawione w tym rozdziale projekty pokazują drogi i konteksty dziecięcego rozumowania, możliwości ich poznawania.

Ustosunkowując się ogólnie do stworzonego pola teoretycznego, wybranych teorii stwierdzam, że Habilitant dokonał krytycznej analizy źródeł. Pokazał znajomość problemu w świetle literatury, przede wszystkim anglojęzycznej. To pole teorii, budowania założeń i konstruktów teoretycznych posiada słabe strony (teoria Wygotskiego, brak uporządkowania dotyczącego kluczowej kategorii jaką są intuicje i zarysy pojęć, wiedza i drogi jej konstruowania, pojęcia spontaniczne vs pojęcia naukowe, wiedza empiryczna vs wiedza teoretyczna, brak krytycznego przeglądu badań prowadzonych w Polsce a dotyczących konstruowania wiedzy w różnych obszarach) ale w całości tworzy wystarczające fundamenty dla kontynuowania badań na poziomie empirycznym. Niektóre rozdziały mają szczególne znaczenie dla refleksyjnego praktyka i badacza w działaniu zainteresowanego problemem konstruowania pojęć astronomicznych.

Pole empiryczne

Monografia *Dziecięca astronomia. Intuicje i zarysy pojęć astronomicznych: mity, wyniki badań i wnioski pedagogiczne* jest najbardziej dojrzałą w dorobku publikacją Habilitanta, będąca zwieńczeniem Jego wieloletnich (8 lat) badań objętych wspólnym tytułem „*Dziecięca astronomia*” realizowanych w ramach 3 spójnych projektów:

- (1) *Dziecięca astronomia. Modele kompetencji astronomicznych starszych przedszkolaków i młodszych uczniów w zakresie kształtu Ziemi, jej miejsca w kosmosie oraz zjawiska dnia i nocy* (grant Akademii Pedagogiki Specjalnej, nr BSTP 4/16-I, realizowany w latach 2016-2017,

- (2) *Dziecięca astronomia. Jak starsze przedszkolaki i mali uczniowie wyjaśniają kształt Ziemi, miejsce Ziemi w kosmosie oraz zjawisko dni i nocy* (grant Narodowego Centrum Nauki, nr 2017/01/X/HS6/01980 realizowany w latach 2017-2018,
- (3) *Dziecięca astronomia. Skuteczność tutoringu rówieśniczego* (Akademia Pedagogiki Specjalnej, nr grantu : BSTP 15/18-I realizowany w latach 2018-2019.

W badaniach prezentowanych w autorskiej monografii zastosowano podejście jakościowe, przyjęto strategię badań osadzoną w teorii ugruntowanej. Habilitant świadomie korzysta z założeń metodologii badań jakościowych. W programie badawczym objętym wspólnym tytułem „*Dziecięca astronomia*” sformułował szczegółowe cele badawcze i przyporządkował im zadania. Zestawienie to prezentuje w tabeli 7 na s. 175 monografii (J.A. Jelinek, 2020). Badania ukierunkowane były na poznanie intuicji i zarysów pojęć astronomicznych, którymi dysponują polskie dzieci, źródeł ich wiedzy na temat obiektów i zjawisk astronomicznych oraz ustaleniu różnic i podobieństw w zakresie wiedzy astronomicznej polskich dzieci i dzieci wychowywanych w innych kręgach kulturowych (Jelinek, 2020, s.177-178). Badaniami objęto 49 przedszkolaków i uczniów klasy pierwszej. W badaniach zastosowano autorskie instrumentarium badawcze: strategię pt *Intuicje i Zarysy Pojęć Astronomicznych* (IZPA) opartą na badaniach indywidualnych z partycypacyjnym udziałem dzieci, indywidualnej i zaangażowanej działalności dziecka, tworzeniu warunków do swobodnej rozmowy o obiektach. Metodami towarzyszącymi w projekcie badawczym była obserwacja, analiza wytworów dziecka i wypowiedzi dzieci. W opisie podejścia badawczego AHbilitant mógł skorzystać z wskazówek J.Zwiernik dotyczących podejścia mozaikowego w badaniach ukierunkowanych na poznawanie wiedzy dziecka.

W wyniku przeprowadzonych badań Habilitant zebrał wartościowy materiał empiryczny, który poddał analizie i interpretacji. Wyniki badań dotyczą (1) wiedzy astronomicznej dzieci dotyczącej dziennego i nocnego nieba, kształtu Ziemi, lokalizacji ludzi żyjących na Ziemi, zjawiska dnia i nocy; (2) interpretacji obiektów i zjawisk astronomicznych przedstawionych na fotografiach, w prasie, w relacjach telewizyjnych przez dzieci, (3) źródeł doświadczeń, intuicji i zarysów pojęć oraz (4) porównania astronomicznych modeli mentalnych dzieci z różnych kręgów kulturowych. Interesujące są schematy pokazujące dziecięce sposoby wyjaśniania zjawisk astronomicznych, związana z tym dyskusja i interpretacja. We wnioskach więcej jest odwołań do teorii Piageta niż Szumana czy Wygotskiego. I tu widać słabość tego wątku w części teoretycznej.

Tropy badawcze dla rozwiązania problemu dr J.A. Jelinek zaczerpnął z podejścia badawczego i metodologii badań Stelli Vosniadou oraz testu EARTH2 *Earth Representation* (wykorzystanego w 2 etapie badań, w którym objęto badaniami 444 dzieci w wieku 5-10 lat). Na podstawie przeprowadzonych badań z wykorzystaniem testu EARTH2 sformułowano wnioski dotyczące procesu przechodzenia z intuicji do zarysów pojęć astronomicznych u dzieci z uwzględnieniem różnic indywidualnych.

W zasadzie, każdy z sformułowanych grup wniosków, w tym porównanie modeli mentalnych dzieci polskich i dzieci z innych kultur stanowi znaczący wkład do dydaktyki wczesnej edukacji i pedagogiki wczesnoszkolnej oraz subdyscyplin pokrewnych.

Forma opracowania

Odnosząc się do formy opracowania problemu prezentowanego w recenzowanej monografii ogólnie mogę stwierdzić, że aparat naukowy Habilitanta jest na dobrym poziomie, tzn. dr J.A. Jelinek posiada umiejętność krytycznej analizy źródeł, przeprowadzenia naukowej dyskusji i interpretacji. W niektórych fragmentach tekstu monografii niestety zabrakło korekty wydawniczej. Być może informacja, iż jest to odpowiedzialność „zespołowa” (informacja w stopce wydawniczej: „*korekta; zespół*”) przyczyniła się do uchybień w tekście. Doceniam zwłaszcza analizę krytyczną źródeł anglojęzycznych przybliżających problem i sposoby naukowego i badawczego rozwiązania. Struktura monografii jest konsekwencją wyboru podejścia badawczego. Wstęp (z rozbudowanym tytułem) wprowadza w problematykę dziecięcych dylematów pojmowania zjawisk i obiektów astronomicznych. Habilitant stawia tezę, iż **badania naukowe tego problemu mogą zmienić strategie wspomagania przez nauczycieli tworzenia wiedzy astronomicznej**. Analizując Jego dorobek mogę stwierdzić że podjął to wyzwanie i zaangażował się w zmianę filozofii edukacyjnej nauczycieli. W strukturze monografii Habilitant wyodrębnia 10 części, chociaż bibliografia i załączniki nie powinny być numerowane (uwaga techniczna). Monografię zatem tworzy 8 spójnie powiązanych ze sobą rozdziałów. Rozdział 1 tworzy merytoryczne podstawy historii odkryć astronomicznych, budowania na przestrzeni wieków wiedzy o Ziemi i Kosmosie. Istotna jest konkluzja, w której Habilitant formułuje dowody na to, że **dzieci kształtują swoją wiedzę astronomiczną w sposób podobny do historii odkryć astronomicznych**. W rozdziale 2 dr Jelinek poddaje analizie problem szkolnej i pozaszkolnej edukacji astronomicznej dzieci, zwracając uwagę na **pułapki (ograniczenia) przekazywania dzieciom wiedzy o kosmosie**. Rozdział 3 zawiera **ustalenia psychologiczne i pedagogiczne dotyczące procesu rozwijania dziecięcych intuicji i pojęć**. W rozdziale 4 prezentuje procedury badawcze które umożliwiły Vosniadou i Brewerowi **opracowanie modeli mentalnych dotyczących wybranych pojęć astronomicznych**. W rozdziale 5 przedstawiono **metodologiczne podstawy programu dziecięca astronomia**. Pozostałe rozdziały (tj 6 i 7 i 8), to rozdziały w których zaprezentowano **wyniki badań empirycznych**, ze zwróceniem uwagi na sformułowanie wniosków aplikacyjnych (rozdział 8), wskazujących, co wnoszą wyniki badań do psychologii i pedagogiki. Całość monografii kończy bibliografia i rozbudowane złączniki. Struktura pracy jest logiczna i spójna. Tytuł pracy *Dziecięca astronomia. Intuicje i zarysy pojęć astronomicznych: mity, wyniki badań i wnioski pedagogiczne* zawiera kluczowe kategorie, które zostały poddane penetracji badawczej.

W skład osiągnięcia naukowego „*Dziecięca astronomia*” oprócz monografii, według wskazań Habilitanta w Autoreferacie (s. 9-13), wchodzi także artykuły naukowe. Jest to 6 publikacji, w tym jeden artykuł publikowany jest dwukrotnie, w języku polskim i angielskim. Wszystkie publikacje mają charakter empiryczny. W artykułach tych dr J.A. Jelinek prezentuje wyniki badań dotyczących wiedzy astronomicznej, dziecięcego rozumienia obiektów i zjawisk astronomicznych, modeli mentalnych, skuteczności dziecięcego tutoringu w nauczaniu abstrakcyjnych pojęć astronomicznych. We wszystkich tekstach zagadnienie naukowe zostało przedstawione w sposób problemowy. Teksty posiadają ramę teoretyczną i są opatrzone właściwym dla danej dyscypliny aparatem naukowym. Źródłem materiału

empirycznego były badania własne realizowane najczęściej w wyniku aplikowanych projektów o których wcześniej pisałam. Wnioski formułowane w artykułach oprócz tych, które zaprezentowane zostały także w monografii, pokazują m.in. skuteczność rówieśniczego tutoring w nauczaniu abstrakcyjnych pojęć astronomicznych. Niepokojące są wnioski wyłaniające się z badań dotyczących wiedzy o podstawowych obiektach i zjawiskach astronomicznych przeprowadzonych wśród studentów edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej, przyszłych nauczycieli. Ujawniają błędne wyjaśnienia zjawisk astronomicznych przez badanych, co wskazuje, że przyszli nauczyciele nie są merytorycznie dobrze przygotowani do interpretacji zjawisk astronomicznych i nie będą gotowi do budowania rozumienia tych zjawisk u dzieci. Tym samym dr J.A. Jelinek włącza się w nurt badań (prowadzonych m.in. przez D. Klus-Stańską, A. Kalinowską, A. Nowak-Łojewską) ukazujących słabość szkoły (przedszkola), (nie) przygotowanie merytoryczne nauczycieli - mediatorów rozumienia i konstruowania wiedzy (a to jest też słabość uczelni wyższej przygotowującej nauczycieli). Stosowane przez nich strategie i oferowana dzieciom droga uczenia się wygasza działania eksploracyjne uczniów i odwagę ujawniania własnych przekonań.

Habilitant wyniki badań własnych prezentował na konferencjach, w artykułach, popularyzował w mediach, na festiwalu nauki. Warto zwrócić uwagę na charakterystyczny dla działalności naukowej Habilitanta wymiar łączenia teorii z praktyką. Genezę większości jego badań stanowi problem dostrzeżony w etnografii klasy przedszkolnej/szkolnej. Rozwiązania problemu poszukuje w teorii, ale też projektuje instrumentarium badawcze i warunki dla przeprowadzenia badań z partycypacyjnym udziałem dzieci. Wnioski z badań (konstruuje teorię wyjaśniającą problem) wykorzystuje dla zmiany praktyki edukacyjnej

Pozostaje odpowiedź na pytanie, czy autorska monografia naukowa dr. J.A. Jelinka spełnia ustawowe kryterium tzn. czy jest dowodem „znacznego wkładu” kandydata do stopnia naukowego w rozwój dyscypliny.

Ogólnie mogę stwierdzić, że zarówno monografia naukowa, jak i towarzyszące jej publikacje stanowią interesujący wkład do pedagogiki (pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej, dydaktyki pierwszych lat nauczania). Problem dotyczy obszaru słabo dotąd eksplorowanego i zaniedbanego. Dorobek naukowy Habilitanta, prezentowane badania pozwalają zarówno rozpoznawać potencjał poznawczy dzieci w zakresie ich intuicji, jak i zarysów pojęć astronomicznych. Niewątpliwie autorski jest model kształtowania się wiedzy astronomicznej u dzieci w wieku 5-10 lat. Wszystkie badania prowadzone przez dr J.A. Jelinka mają walory poznawcze i aplikacyjne. Osią prowadzonych przez Niego poszukiwań jest próba poznania jak dzieci myślą o obiektach, w jaki sposób konstruują wiedzę astronomiczną, jak wnioskuje i rozumują. Jego badania pozwoliły na ustalenie prawidłowości procesu kształtowania się wiedzy astronomicznej dzieci, poziomów tworzenia tej wiedzy. Dr J.A. Jelinek opisał tok rozumowania dziecięcego w obszarze wiedzy astronomicznej i trudności napotykaną na drodze przechodzenia z poziomu intuicji do pojęć naukowych. Stwierdził, że wiedza astronomiczna dzieci przedszkolnych i uczniów klas początkowych wywodzi się z pozaszkolnych doświadczeń dzieci, przypadkowych informacji. Jednocześnie zwrócił uwagę na konieczne wsparcie w rozumowaniu dziecka i odpowiednie przygotowanie nauczyciela w

tym zakresie, Teza, że wiedza jest wynikiem wspólnego konstruowania rozumienia przez dziecko oraz bardziej biegłych członków otaczającej je kultury jest wyprowadzona z teorii socjokulturowych. Dorobek badawczy Habilitanta pozwala na ustalenie strategii wspomagania dzieci w rozwoju intelektualnym, pomagania im w budowaniu wiedzy teoretycznej i pojęć naukowych w obszarze astronomii. Jest fundamentem dla budowania programu (modułu) wiedzy astronomicznej i wdrażaniu go do kultury uczenia.

Podsumowując ten fragment recenzji stwierdzam jednoznacznie, że monografia nosi znamiona dzieła oryginalnego, rozwijającego i zmieniającego teorię naukową w tym zakresie.

3. Ocena istotnej aktywności naukowej i pozostałego dorobku naukowego kandydata (art. 219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U z 2020 r. poz. 85 z późn. Zm))

W okresie podoktorskim zainteresowania badawcze Habilitanta koncentrowały się wokół trzech obszarów problemowych:

(1) **rozumienia przez dzieci obiektów i zjawisk przyrody nieożywionej** ze szczególnym zwróceniem uwagi na tworzenie warunków efektywnej edukacji dla konstruowania wiedzy dziecka w tym obszarze. Badania dotyczyły **dziecięcej astronomii** (projekt habilitacyjny; dorobek publikacyjny związany z tym problemem został przedstawiony w części charakteryzującej znaczące osiągnięcie naukowe), **dziecięcej geologii** (modele umysłowe starszych przedszkolaków i młodszych uczniów w zakresie budowy wewnętrznej Ziemi i zjawisk w niej zachodzących; wyniki badań zostały według deklaracji Habilitanta opracowane i złożone w postaci artykułów w wydawnictwie) i **dziecięcej meteorologii** (modele umysłowe starszych przedszkolaków i młodszych uczniów w zakresie zjawisk atmosferycznych);

(2) **organizacji procesu uczenia się i wsparcia z wykorzystaniem programów komputerowych** („uczenie się dzieci przy komputerze” wskazane w autoreferacie uważam za niefortunne sformułowanie, nie oddające ani sensu problemu ani kierunku podejmowanych badań). Jest to kontynuacja problematyki podjętej w ramach projektu doktorskiego. Habilitant rozwinął wątki badań ukierunkowane na poznanie strategii uczenia się i pisanie z wsparciem programów komputerowych oraz poznawania zjawisk fizycznych z wykorzystaniem. Wyniki badań prezentował na 6 konferencjach oraz w 13 publikacjach. Wnioski z badań dotyczących skuteczności i efektywności edukacyjnych programów multimedialnych są interesujące;

(3) **konstruowania wiedzy technicznej** u dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym, w szczególności wprowadzania dzieci w świat urządzeń technicznych, wspierania rozwoju umysłowego dzieci w zakresie budowania i strukturalizowania wiedzy technicznej, rozwijania uzdolnień technicznych dzieci. Osiągnięcia Habilitanta w tym zakresie zarówno w wymiarze konceptualnym, jak i aplikacyjnym uważam za niezwykle wartościowe i oryginalne. Autorska koncepcja edukacji technicznej uwzględniająca m.in. założenia koncepcji Poddjakova została opublikowana w monografii *Dziecko konstruktorem. Rozwijanie zadatków uzdolnień technicznych u dzieci przedszkolnych i uczniów klas I-III*.

Monografia ta jest interesującą propozycją budowania rusztowania dla dorosłych, towarzyszących dzieciom w odkrywaniu pojęć kultury technicznej i rozwijania myślenia technicznego i przede wszystkim budowania struktur tej wiedzy. Dr J.A.Jelinek buduje przestrzeń dla wsparcia dorosłych w budowanie rozumienia pojęć fizycznych i technicznych u dzieci. Znaczącą rolę pełni w tym zakresie portal internetowy www.dziecięcafizyka.pl adresowany dla rodziców i nauczycieli, popularyzujący wiedzę o rozwoju poznawczym dzieci i tworzeniu warunków dla rozwojowej zmiany poznawczej w obszarze edukacji technicznej.

Dorobek publikacyjny Habilitanta, oprócz monografii habilitacyjnej, obejmuje 1 monografię, 4 artykuły opublikowane w czasopismach rejestrowanych w bazie ERIH; 10 artykułów publikowanych w innych czasopismach międzynarodowych i krajowych (poza baza ERIH), 16 rozdziałów publikowanych w monografiach oraz 44 artykułów w czasopismach popularnonaukowych. Aktywność naukowo-badawcza Habilitanta jest związana z realizowanymi projektami naukowymi. Dr J.A. Jelinek był kierownikiem 8 projektów badawczych. Projekt „*Dziecięca astronomia. Jak starsze przedszkolaki i mali uczniowie wyjaśniają kształt Ziemi w kosmosie oraz zjawisko dni i nocy*” będący podstawą materiału empirycznego monografii habilitacyjnej jest grantem uzyskanym w trybie konkursowym Narodowego Centrum Nauki (nr grantu 2017/01/X/HS6/01980). Oprócz tego Habilitant realizował 7 grantów wewnętrznych Akademii Pedagogiki Specjalnej (w tym 1 doktorski). Ogólnie można stwierdzić, że ten dorobek jest wartościowy poznawczo, charakteryzuje go spójność wewnętrzna w rozwoju, dotyczy poznawania i wspierania wiedzy dzieci.

Habilitant buduje kompetencję i pozycję naukową na sytuowaniu swoich studiów i badań w praktyce, traktując ją jako źródło podejmowanych problemów badawczych oraz miejsce prowadzenia nastawionych na *status quo* poszukiwań empirycznych. Prowadzone przez niego badania łączą się z działaniami dydaktycznymi (aplikacyjnymi) realizowanymi zarówno na uczelni, jak i w przedszkolu/szkole a także w przestrzeni publicznej (doskonalenie nauczycieli).

Informacje o wartościach parametrycznych dorobku

W przedstawionej dokumentacji *Impact Factor* nie został wykazany. Zawarta została natomiast informacja o liczbie cytowań publikacji Habilitanta. Liczba cytowań według bazy *Google Scholar* wynosi 20, *indeks Hirscha* według bazy *Google Scholar* wynosi 3. Całkowita wartość punktowa wynosi 239 (są to dane zawarte w zał. 4 na podstawie raportu z Bazy Wiedzy Akademii Pedagogicznej za lata 2007-2020).

4. Ocena istotnej aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej (art. 219 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U z 2020 r. poz. 85 z późn. Zm))

W autoreferacie Habilitant przedstawił informacje o podjętej międzynarodowej działalności naukowej. W tym obszarze wskazał opiekę naukową nad doktorantką z Uniwersytetu w Kazachstanie (*Kazakh National Pedagogical University* w Almata). Dr J.A. Jelinek pełni rolę

promotora pomocniczego w projekcie doktorskim Derisalovej Gulnaz, która przygotowuje dysertację nt *Methodical foundation of development use of multimedia educational complexes for the development of cognitive activity of children with intellectual disabilities*. Promotorem w przewozie jest prof. Abaeva Galiya Askerbekovna. Nie został określony charakter zadań realizowanych przez dr.Jelinka ale obszar badań dysertacji mieści się w obszarze jego zainteresowań naukowych. Habilitant był także zaangażowany w współorganizację wizyty studyjnej pt. *Developing Young learners communicative competences in a foreign language* oraz sam uczestniczył w wizycie studyjnej w Irlandii pt *Education for active citizenship and sustainable development in schools* w ramach projektu „Uczenie się przez całe życie” .

5. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących wiedzę

Dr J.A. Jelinek jest doświadczonym pracownikiem dydaktycznym, stale podnoszącym swoje kompetencje w tym zakresie poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach. Na Akademii Pedagogiki Specjalnej prowadzi zajęcia w ramach takich przedmiotów jak: edukacja matematyczna dzieci ze wspomaganiem rozwoju umysłowego, edukacja matematyczna w przedszkolu i szkole (metodyka), przyroda w edukacji przedszkolnej (metodyka), przyroda ożywiona i nieożywiona w przedszkolu i szkole (metodyka), wychowanie przez sztukę i technikę (metodyka), wychowanie techniczne sześciolatków, wspieranie rozwoju umysłowego dzieci przedszkolnych i szkolnych, konstruowanie programów wychowania przedszkolnego, projekt badawczy specjalnościowy, seminarium dyplomowe. Tematyka przedmiotów koresponduje z jego zainteresowaniami badawczymi. Kontakt ze studentami, przyszłymi nauczycielami edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej jest też źródłem poznania ich modeli mentalnych (wiedzy astronomicznej, technicznej), co w konsekwencji generuje kolejne projekty badań Habilitanta. Dr Jelinek jest także opiekunem praktyk pedagogicznych w przedszkolu i szkole, co z kolei umożliwia mu obserwację uczestniczącą i „zanurzenie się” w kulturze uczenia się. Ewaluacja prowadzonych przez niego zajęć w opinii studentów jest bardzo wysoka (4,71-4,95).

Dr J.A.Jelinek pełni funkcję promotora pomocniczego w 3 przewodach doktorskich. Problematyka tych dysertacji koresponduje z jego zainteresowaniami naukowymi. Wypromował 28 magistrantów i 34 licencjantów.

Jego osiągnięcia dydaktyczne zawierają elementy umiędzynarodowienia. Autorska koncepcja edukacji technicznej adresowana do małych dzieci jest wdrażana w Republice Czeskiej w Szkole w Katerinicich (okres Vsetin) jako innowacja pedagogiczna. Tą współpracę można ocenić w kategoriach międzynarodowego wpływu społecznego, w którym analizuje się ścieżki wpływu – model transferu, transmisji – czyli co się wydarzyło, że wiedza „wyszła” poza mury uczelni. W przyszłości być może ta współpraca zaowocuje współpracą z uczelnią czeską lub przyczyni się do projektu kolejnych badań porównawczych.

We wniosku udokumentowana jest aktywność konferencyjna Habilitanta. Lista wydarzeń, w których wziął aktywny udział obejmuje 17 konferencji naukowych, w tym 10 o statusie konferencji międzynarodowej oraz 11 konferencji metodycznych popularyzujących wiedzę.

Nie do przecenienia – w znaczeniu związku nauki z praktyką – jest działalność popularyzatorska dr. Jelinka. Jest on autorem 44 artykułów popularyzujących wypracowane przez niego podejście do nauczania, prowadzi liczne szkolenia i warsztaty dla nauczycieli nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego w całej Polsce (48 szkoleń). Warsztaty te są związane zazwyczaj i poprzedzają wdrożenie autorskich programów z zakresu edukacji przyrodniczej i technicznej. Poza tym popularyzuje wiedzę o przyrodzie i technice na antenie Polskiego Radia (15 audycji) i Radia Płońsk (7 audycji) a także na portalu internetowym <http://dziecięcafizyka.pl>. Na tej stronie publikuje także autorskie gry edukacyjne. Współpracuje z przedszkolami, szkołami prowadząc modelowe zajęcia z edukacji technicznej, przyrodniczej. Jest zaangażowany w zmianę filozofii edukacyjnej nauczycieli dotyczącej wiedzy przyrodniczej i technicznej. Dostarcza instrumentów wspierających zmiany kultury uczenia w tym obszarze.

Chciałam jeszcze podkreślić doświadczenia organizacyjne Habilitanta. Dr J.A.Jelinek był przewodniczącym komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji *Dzieci Uzdolnionych Matematycznie* (organizator: Katedra Pedagogiki Małego Dziecka, Instytut Wspomagania Rozwoju Człowieka i Edukacji APS w Warszawie) a także członkiem komitetu organizacyjnego międzynarodowej konferencji *Podpora rozvoje mysleni deti prostrednictvím matematickeho a politechnickeho vzdelavani*. Habilitant był kierownikiem 3 edycji studiów podyplomowych *Matematycznie uzdolnione dzieci: diagnoza, wspieranie rozwoju i edukacja* realizowanych według koncepcji prof. E. Gruszczyk- Kolczyńskiej. Pozyskał na niektóre edycje realizacji studiów fundusze ze środków Fundacji mBanku. Pełni funkcję sekretarza zarządu Fundacji Wspierania Rozwoju im. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej. Był redaktorem czasopisma *Szkoła Specjalna* w latach 2015-2017, recenzentem w czasopismach *Edukacja Biologiczna i Środowiskowa* (IBE), *Didactica Mathematicae* (Polskie Towarzystwo Matematyczne), *Problemy Wczesnej Edukacji*. W Akademii Pedagogiki Specjalnej pełni funkcję recenzenta wewnętrznych projektów badawczych.

Imponująca jest jego współpraca z otoczeniem społecznym, którą można ocenić w kategoriach wpływu prowadzonych badań i prac rozwojowych na rozwój i zmianę edukacyjną. Współpraca ta obejmuje 4 obszary autorskich działań/wdrożeń: (1) *Dziecięca meteorologia i astronomia. Program edukacji przyrodniczej w przedszkolu* (4 wdrożenia); (2) *Dziecko małym elektrykiem. Program edukacji technicznej w przedszkolu* (2 wdrożenia); (3) *Dziecko małym elektrykiem. Program edukacji technicznej w szkole* (1 wdrożenie zagraniczne); (4) *Wspomaganie ogólnej sprawności intelektualnej* (1 wdrożenie).

Dr Jelinek jest także autorem licznych scenariuszy zajęć i materiałów edukacyjnych przygotowanych na zamówienie zewnętrznych interesariuszy: (1) w ramach projektu edukacyjnego promującego zdrowy styl życia „Śniadanie daje Moc” realizowanego na zamówienie agencji *GardenOfWords* przy współpracy z przedsiębiorstwami (Danon, Biedronka, Lubella) (2) projektu edukacyjnego „Z Kujawskim pomagamy przedszkolom” oraz (3) projektu „Bezpieczna” realizowanego na zlecenie Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie. Jest ekspertem metodycznym w zespole eksperckim ds. zdrowego odżywiania działającego z inicjatywy agencji *GardenOfWords*.

Jego działalność naukowa, dydaktyczna i organizacyjna jest doceniana przez władze rektorskie i państwowe. Przed uzyskaniem stopnia doktora uzyskał nagrodę naukową za przygotowanie publikacji stanowiących istotny przyczynek do rozwoju pedagogiki małego dziecka oraz stypendium naukowe. Po uzyskaniu stopnia doktora otrzymał nagrodę indywidualną oraz trzykrotnie nagrody zespołowe i brązowy krzyż zasługi.

Wniosek końcowy

Dr Jan Amos Jelinek przedstawił do oceny dorobek, który pokazuje Jego drogę stawania się samodzielnym badaczem ważnych problemów w obszarze pedagogiki wczesnoszkolnej, przedszkolnej i dydaktyki pierwszych lat nauczania. Analiza jego rozwoju naukowego pokazuje rozwój warsztatu badawczego i wzrastającej świadomości metodologicznej. W Autoreferacie znajduje się szczegółowa dokumentacja osiągnięć naukowych, organizacyjnych i dydaktycznych. Jego badania poszerzają teorię naukową w obszarze pedagogiki wczesnoszkolnej/przedszkolnej i wyznaczają nowe tropy. Jest to dorobek wewnętrznie spójny, budowany konsekwentnie, z perspektywą dalszego rozwoju.

Przedstawione w recenzji oceny i uwagi odnośnie do dorobku naukowego dra Jana Amosa Jelinka w pełni uzasadniają złożony przez Niego wniosek o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w naukach społecznych w dyscyplinie pedagogika. Potwierdzają one w pozytywną odpowiedź na pytania dotyczące zarówno tego, czy monografia wskazana we wniosku jako „osiągnięcie naukowe” stanowi wkład do dyscypliny, w ramach której Habilitant (doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki) ubiega się o awans naukowy, jak i tego, czy przedstawiony dorobek naukowy świadczy o tym, że mamy tu do czynienia z „istotną aktywnością naukową”.

Bydgoszcz, 25 kwietnia 2021